

ŽANRSKI FILM

Temeljni vidiki zasnove
žanrskega filma (Ž.F.)

V **westernu** zaključni revolveraški obračun ustreza striktnim pravilom, ki jih je potrebno spoštovati, drugače bi občinstvo režiserja obtožilo za nesmisel, situacijo pa za nerealistično. Vendar pa **ni** niti v **westernu** niti v **realnosti** sami **prav ničesar**, kar bi **pojasnjevalo**, zakaj mora junak prikorakati na sredino glavne ulice in tam čakati, dokler njegov nasprotnik ne zgrabi za orožje.

Marc Vernet

ŽANRSKI SISTEM FIKCIJSKEGA (igranega oz. pripovednega) **FILMA** predstavlja **KONVENCIJSKO OMREŽJE**, sestavljeno iz **ŽANRSKE** in **PODŽANRSKE** STRUKTURIRANOSTI filmske produkcije.

ŽANRSKI SISTEM omogoča dve bistveni zadevi: **STANDARDIZACIJO** tj. produkcijsko plasiranje izdelka in **RAZLOČEVANJE** tj. njegovo usmerjeno potrošnjo – napoved gledalčevega pričakovanja.

ŽANR:

*"Model fikcijskega oz. narativnega filma, ki opredeljuje **skupne značilnosti** večjega števila konkretnih del; **sistem norm, konvencij, tematskih in formalnih zakonitosti**, ki omogočajo tipološko klasifikacijo oz. kategorizacijo posameznih filmov glede na njihove **skupne poteze**."*

(Filmski leksikon)

PODŽANR:

*"Zajema filme, ki imajo sicer **prepoznavne žanrske značilnosti** (tematika, narativni postopki, tipologija likov ipd.), hkrati pa še nekatere **dodatne skupne posebnosti**, ki jih **ločujejo** od temeljnega žanrskega modela (npr. izbrani motivi in način njihove obdelave, postopek stilizacije in karakterizacije ipd.)."*

(Filmski leksikon)

OSNOVNI FILMSKI ŽANRI

- akcijski film
- biografski film
- burleska
- drama
- erotični film
- glasbeni film / muzikal
- grozljivka
- komedija
- kriminalni film
- melodrama
- otroško-mladinski film
- pornografski film
- pustolovski film
- western
- vojni film
- zgodovinski film
- znanstvenofantastični film

FILMSKI ŽANR in PODŽANRSKA strukturiranost na primeru KRIMINALNEGA FILMA oz. filmske KRIMINALKE:

pojem **kriminalka** v bistvu predstavlja zgolj generično oznako, kot svojevrstno **pojmovno okrilje**, pod katerim se združuje niz podžanrov, ki – povratno – sooblikujejo svojevrstnost skupnih določil žanra; *Filmski leksikon* govori o **kriminalnem filmu** kot o "skupni oznaki za precej razvejano **družino žanrov**, kot so **detektivski film, srhljivka, gangsterski film, vohunski film itn.**"

- * temeljna svojevrstnost **kriminalke** je vprašanje **posebnega odnosa do zločina**
- * sam odnos izvira iz določene **skrivnostnosti**, ki je bodisi eksistencialnega bodisi esencialnega značaja, in v prizadevanju protagonistov, da bi z odkritjem ali dokončnim zakritjem izvirne skrivnosti potrdili globlja načela in utemeljili izhodišča svoje **človečnosti**
- * **kriminalke** se glede na naravo **skrivnostnosti** delijo na:

*detektivski film

pojasnjevanja zločina in razkrivanja zločinca se loteva po miselno-logični poti; akcijski vidiki so v drugem planu, ključni aspekti so element skrivnosti, preiskovanja in lik detektiva

podžanri:

▶ **klasična detektivka** – osrednje je vprašanje storilca in razkrivanje procesa zločina, t. i. ("*Whodunit?*")

(Sherlock Holmes, Hercule Poirot, Kojak, Columbo)

▶ **trda detektivka** – v središču je lik odtujenega, nekonformističnega zasebnega preiskovalca (v tem se prekriva s ***filmom noir**)

*srhljivka [thriller]

v središču **srhljivke** je **vprašanje bistva samega zločina** kot takega; vidiki narave zločina in zločinskosti, pošastnost storilcev in njihovih dejanj, vprašanje blaznosti in perversnosti;

- srhljivka se ukvarja z raznovrstnimi **psiho-patologijami človeških odnosov** – medosebni, čustvenih, seksualnih, družinskih, družbenih, političnih, civilizacijskih)

- eden ključnih dramatičnih elementov srhljivke je značilno stopnjevanje napetosti t. i. *suspens*

podžanri:

- ▶ **politična srhljivka** – motiv zločina je **politična zarota**
(*Sedem dni v maju, Vsi predsednikovi možje, Mandžurski kandidat*)
- ▶ **psihološka srhljivka** – motiv zločina izvira iz **psiholoških učinkov travme** na protagonistovo vpletenost v spletko, ljubezensko razmerje, seksualne relacije itn.
(*Uročena, Marnie, Striptiz smrti*)
- ▶ **srhljivka o moralni konfrontaciji** – motiv zločina temelji v **nasprotju lika utelešenega dobrega in posebljenega zla** ter na podobnosti med žrtvijo in zločincem
(*Okno, Neznanca na vlaku, Preplah*)
- ▶ **srhljivka o morilskih strasteh** – motiv zločina je **strast ali pohlep**
(*Dvojno zavarovanje, Krvavo preprosto, Poštar vedno zvoní dvakrat, Telesna strast*)
- ▶ **srhljivka o pridobljeni identiteti** – motiv zločina izvira iz protagonistove **pridobitve tuje, neznan identitete**, s kateri se poskuša soočiti
(*Drugi človek, Dvojčica*)
- ▶ **akcijska srhljivka** oz. srhljivka o **nedolžni osebi na begu** / tudi "film pregona" – motiv filma temelji na **naključni vpletenosti nedolžnega** protagonista v obširno (bodisi politično bodidi zločinsko) **spletko**
(*Mož, ki je preveč vedel, Morilci in priče, Trije Kondorjevi dnevi*)

***policijski film**

osrednji protagonisti filma so **policijski preiskovalci** (pogosto samosvoji, neprilagojeni), ki delujejo bodisi **individualno** (policijski inšpektor), bodisi **v paru** ali pa v obliki **preiskovalne skupine** (novejši pristop);

(inšpektor Callahan, *Serpico*, serija umazanega Harryja, *Smrtonosno orožje*, *Umri pokončno*)

podžanri:

▶ **jetniški film** – obravnava dogajanje v **zaporih** med zaporniki in pogosto poskuse **pobega**

(*Metulj*, *Pobeg*, *Hladnokrvni Luke*, *Kaznilnica odrešitve*)

*gangsterski film

obravnavava najrazličnejše vidike mehanizmov **organiziranega kriminala** (kriminalnega podzemlja) in **borbe proti njemu**; najpogosteje obravnavava **zaprt svet kriminalnih združb** kot obliko svojevrstne **kriminalne subkulture**, znotraj katere so izpostavljeni vidiki notranjih konfrontacij oziroma spopada z "zunanjim" svetom

(Mož z brazgotino oz. Brazgotinec, Boter (1-3), Dobri fantje)

*vohunski film

tematsko se navezuje na dogajanja v **političnem podzemlju** bodisi z vidika **spopada tajnih služb**, posameznih **agentov**, **specialcev**, bodisi z aspekta **razkrivanja zločinske politične zarote** ali **terorističnega dejanja**, naperjenega proti posamezni državi, politiku, instituciji

(serija o Jamesu Bondu, *Vohun, ki je prišel s hladnega*, serijal o Jasonu Bournu)

*sodna drama

obravnavava razrešitev in **pojasnjevanje zločina** v okvirih sodnega sistema, najpogosteje v obliki **sodnega procesa**, kjer vlogo **preiskovalca** pogosto prevzame **odvetnik** ali **tožilec**

(serija o Perryu Masonu, *Dvanajst jeznih mož*, *Osumljeni*)

***film noir** – (pogosto obravnavan kot samostojni žanr ali filmsko gibanje)

v središču je **lik odtujenega, nekomformističnega zasebnega detektiva**, ki pa se v procesu preiskovanja zločina **sooča tudi z lastnimi moralnimi dilemami**, ko se spopada z razrešitvijo situacije v katero ga pahnejo okoliščine – najpogosteje gre za skrbno pripravljeno past ali za situacijo brezizhodne, **nerazrešljive moralne dileme**

(Malteški sokol, Globoko spanje, Bela vročina)

podžanri:

► **neo-noir** – **revival filma noir** v novih družbenih in zgodovinskih okoliščinah, z enakimi slogovnimi karakteristikami kot izvorni žanr

(Kitajska četrt, Telesna strast, Taksist, Prvinski nagon, LA zaupno)

ŽANRSKI SISTEM JE TEORIJA-V-RAZVOJU

(nenehno se spreminja)

ekspanzionistične in redukcionalistične teorije žanra

* **ekspanzionistične** oz. **evolucionistične** teorije – priznavajo vrsto razvoja **novih žanrov** ali **afirmacijo podžanrov** na raven žanra pa tudi predpostavka **usihanja** določenih žanrov (burleska, pustolovski film, melodrama itn.)

- novi žanri: *homoseksualni film / queer cinema, črnski film, feministični film, art-film,*

- žanrsko afirmirani podžanri: *romantična komedija, film ceste / roadmovie,*

ŽANRSKA INVENTIVNOST / INOVATIVNOST / SUBVERZIVNOST:

- * Žanrski film najpogosteje enači z **ustvarjalnim konformizmom**, ki se na eni strani ukvarja z zadovoljevanjem producentskih zahtev, na drugi pa z izpolnjevanjem vloge filma kot **dejavnega akterja popularne kulture**, je hkrati nadvse pripraven poligon za **subverzivne ustvarjalne intervencije**.
- * **Revival** določenih žanrov je pogosto v funkciji premikov v popularni kulturi (novi Hollywood, Tarantino ...) V takšne primeru govorimo o **progresivnem** oziroma **subverzivnem žanrskem filmu**. Lahko je progresiven na **formalnem nivoju** (špageti western, grozljivke), še bolj pa na **pripovednem in vsebinskem**.
- * Odločilnega pomena je, da ima žanrski film v primerjavi z avtorskim bistveno večji **množično-medijski domet**

TEMELJNA NAČELA ŽANRSKE PROGRESIVNOSTI:

- * delovati mora na načelu **spodjedanja** klasično uveljavljenih (dominantnih) **žanrskih določil** (mora biti **strateško-reakcijski** in **avto-refleksiven**)
- * delovati mora **znotraj samega sistema**, ki ga spodkopava, kar pomeni, da, v prenesenem pomenu, "**grize roko, ki ga hrani**"

ŽANRSKI FILM IN AVTORSTVO:

* Zavračanje možnosti priznanja "avtorstva" ŽF.:

Raphaëlle Moine: *Filmski žanri*

"Ker si avtorska politika prisvaja Girodouxov aksiom, da ne obstajajo dela, marveč samo avtorji, pomeni, da v trenutku, ko določen cineast pridobi »avtorski status« oziroma priznanje, vsi njegovi filmi postanejo avtorska dela, ne glede kako dosledno žanrovski so lahko."

* Izenačevanje avtorskega in žanrskega načela:

Christine Gledhill: *Zgodovina žanrske kritike*

„Večina žanrske kritike med žanrskimi konvencijami in avtorskimi vidiki predpostavlja odnos, ki na različne načine lahko koristi slednjim. Po mnenju nekaterih lahko med žanrom in avtorjem obstaja določena skladnost ..."

* "Avtorski film" kot svojevrsten žanr:

Stojan Pelko: *Filmski pojmovnik za mlade*

"Ugotovimo lahko, da danes v svetovnem filmu obstajajo avtorji, katerih deli je pač žanr zase."

ŽANRSKI FILM V RAZREDU

* **METODA:**

ŠOLSKA INTERPRETACIJA

* **KRITERIJI:**

SISTEMSKE KATEGORIJE

* **PRISTOP:**

OPREDELITVENI PRISTOP

ŠOLSKA INTERPRETACIJA

* daje poudarek interpretacijskim možnostim obravnave filma

"Ta metodični pristop se osredotoča na usmerjanje učencev k opazovanju filmskih dejstev in njihove razčlembе v procesu podajanja razlage, ki zajema tematsko-idejno osnovo filma, pripovedni tok, presojanje dejanj protagonistov, zapažanje prostora in časa dogajanja ter kompozicijsko osnovo."

Vesna Bjedov

SISTEMSKE KATEGORIJE (Jacques Goimard)

so **SREDSTVO**, s katerim **ugotavljamo / opredeljujemo**:

- * **družbeno vlogo** (obravnavanega) **filma** (Ali je umetnost, blago, zabava, propaganda, nauk?)
- * **tehnično-komunikacijske značilnosti** (Ali je film nemi, zvočni, barvni, dolg, kratek ...?)
- * **način podajanja dejanskosti** (Ali podaja jasno in popolno sporočilo ali zahteva dodatno gledalsko zanimanje za doseganje celotne poante? Ali avtor ponuja svoje videnja ali z gledalcem vzpostavlja dialog?)
- * **tematsko-vsebinske značilnosti** (Ali film podaja tragično ali komično plat življenja? Ali izpostavlja mitsko, junaško, bežno ali lirsko verzijo življenja? Ali prikazuje svet na realističen oziroma fantastičen način?)
- * **zgodovinske in geografske značilnosti** (Vprašanja nastanka, avtorstva, osnovnih ustvarjalnih potez ter zgodovinskih in geografskih razmerij.)
- * **proizvajalca in publiko** (Vprašanje ustvarjalca in morebitnega avtorskega pečata. Ali je zadostil pričakovanjem ciljnega občinstva?)
- * **vrednost** (Ali je film dober ali slab; in na podlagi katerega izhodišča ga vrednotimo: estetskega, komercialnega, političnega, pedagoškega?)

OPREDELITVENI PRISTOP

ELEMENTI DOLOČANJA KLJUČNIH ZNAČILNOSTI FILMA:

- * prizorišče
- * filmski liki oziroma protagonisti
- * pripovedna zasnova /zgodba
- * ikonografija (oblikovne in vsebinske sestavine)
- * razpoloženje
- * filmski stil

TIPIČNE ŽANRSKE ZNAČILNOSTI

Žanrski vidiki

Žanr _____
Naslov _____

Prizorišče

Kako je tipični film časovno in prostorsko umeščen?
Katere podobe so povezane z tipičnim prizoriščem?

Filmski liki / protagonisti

Opiši tipične junake ali glavne filmske like. Kakšno vrsto stranskih likov pričakujemo? Kakšna je tipična vloga moških in ženskih likov?

Pripovedna zasnova / zgodba

Kakšne vrste zapletov in konfliktov pričakujemo v tem žanru?
Opiši tipične elemente, s katerimi je zgrajena zgodba.

Ikonografija (oblikovne in vsebinske sestavine)

Kakšno vrsto podob in kakšne objekte pričakujemo v tem filmskem žanru?

Razpoloženje

Ali tipični film preveva optimistično ali pesimistično vzdušje?
Lahotno ali temačno? Ali vzbuja občutek nevarnosti ali varnosti?
Ali se ob gledanju počutiš nelagodno ali lagodno?

Filmski stil

Kakšni so tipični kadri, plani, gibanje kamere, montažne tehnike, raba zvoka?

Alfred Joseph Hitchcock (1899 – 1980)

PTIČI (The Birds, 1963)

PERVERZNEŽEV VODNIK PO KINEMATOGRAFIJI

(The Pervert's Guide to Cinema, 2006)

★★★★★ TOTAL FILM

'Brilliantly argued and illustrated'

★★★★★ FINANCIAL TIMES

'Tremendously exhilarating stuff'

★★★★★ THE GUARDIAN

'Entertains and informs in equal measure'

★★★★★ HOTDOG

'Playful and provocative'

★★★★★ THE TIMES

The Pervert's Guide To Cinema is a film about cinema itself with close readings of some of the most intriguing and celebrated films in cinema history. Serving as guide is the charismatic Slovenian philosopher and psychoanalyst Slavoj Žižek, who delves into the hidden language of cinema uncovering what movies can tell us about ourselves.

Structured in three parts, The Pervert's Guide To Cinema offers an introduction to Žižek's ideas on fantasy, reality, sexuality, subjectivity, form and desire. In a striking visual leap, director Sophie Fiennes immerses Žižek into the scenes he discusses. Whether he is unravelling the films of David Lynch, or overturning everything you thought you knew about Hitchcock, Žižek illuminates the screen with his passion, intellect and unflinching sense of humour.

NTSC Subtitles: French, German, Japanese, English, ROM 16:9 150 minutes all supplements included in guide

Directed by SOPHIE FIENNES Presented by SLAVOJ ŽIŽEK Director of Photography (credits) BENNETT SCHNEIDER Production Designer (credits) BEN JUYDOWSKI
 Editor (credits) SHEPHERD Additional and On the Setting MARK KRAJČEVSKI Creative Consultant KATE RUTAMBA Music SHAR ENO
 Co-Producer The Netherlands KEES KASANDER for KULJAGERFILM Produced by MARTJA BOGEMAUER/LOREN MEDOVSKA/PI WELER/SOPHIE FIENNES
 A GUNE STAR NISKOVEY FILMS ANDRIA FILM production

www.thepervertstoguide.com

Contains strong sexual images

DVD UYPPAC

5 060141 740017

18

18

DVD

A Film by Sophie Fiennes

THE PERVERT'S GUIDE TO CINEMA PARTS 1,2,3

THE PERVERT'S GUIDE TO CINEMA 1,2,3

Presented by SLAVOJ ŽIŽEK

'Essential viewing for cinephiles of course, but also for anyone interested in the enduring power of cinema to shape our desires and fuel our dreams'

★★★★★ TAKE OUT

18

18

DVD